

Za razdoblje od 1527. do 1600. sačuvano je ukupno 305 dokumenata, većina kojih je pisana latinskim (uz nekoliko pisanih njemačkim i hrvatskim). Većina tih dokumenata, uz tek nekoliko njih napisanih na pergameni, pisana je na papiru. Najviše je isprava koje su izdavali ugarsko-hrvatski kraljevi iz dinastije Habsburg, potom slijede dokumenti koje su izdavali banovi te uz njih vezane isprave zagrebačkog kaptola, potom dokumenti Ugarske komore te oni o isplati miholjščice, koji govore o poreznim opterećenjima grada Varaždina. Osim njih, izdavači sačuvanih isprava su i sam grad Varaždin, potom dužnosnici i službenici Varaždinske županije te zagrebački biskup.

Kako bi se čitatelji lakše snalazili u bogatom gradivu koje se objavljuje priređivač je donio dva priloga, *Prilog I*, s popisom dokumenata prema izdavačima, te *Prilog II*, s popisom dokumenata prema signaturama. Pored toga, izdanje je opremljeno i kazalom osoba, kazalom zemljopisnih naziva te vrlo korisnim predmetnim kazalom.

Od srca se nadam kako neće proći puno vremena dok posao započet ovim izvršno priređenim sveskom ne dobije svoj nastavak!

Antun Nekić

Poljički statut, Društvo Poljičana Sveti Jure Priko – Književni krug Split, Omiš 2019., 156 str.

Poljički statut zbornik je starohrvatskog običajnog prava kodificiran u prvoj polovini 15. stoljeća zbog novih političkih okolnosti (u preambuli stoji 1440., no s pozivom na stariji pravni sloj – “iz staroga novi činimo”, a to može biti 14. stoljeće). Zna se nazivati i *Poljički zakonik* ili *zakon*. Tako, primjerice, hrvatsko-ćirilčni rukopis iz 1665./1670. koji se danas čuva u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (sign. R 5253) nosi naslov: *Zakon privilegirane provincie od Pogliz*. Statut je pisan (staro)hrvatskim jezikom na hrvatsko-ćirilčnom pismu. Inače od nekoliko poznatih, najstariji sačuvani tekst Poljičkog statuta čuva se u Arhivu HAZU u Zagrebu (sign. I c 65), a datira iz 1515. Statutom se reguliraju odnosi između društvenih skupina u Poljicama među kojima posebno mjesto zauzima sitno plemstvo, tzv. didiči i ugričići.

Poljički statut odnosio se i važio je u srednjovjekovnim i novovjekovnim Poljicama te je bio osnovicom lokalne autonomije Poljičke kneževine. Poljica su geografski i povijesno-politički pojam koji pod sobom objedinjuje dvadesetak sela koja su raspoređena kroz Donja Poljica (Primorska Poljica), Srednja Poljica (Završka Poljica) i Gornja Poljica (Zamosorska Poljica). Pojedinačno gledajući to su sljedeća naselja: Dugi Rat, Jesenice (prije Krilo Jesenice), Duće, Srinjine, Tugare, Kostanje, Gata, Gornje Sitno, Donje Sitno, Donji Dolac, Čisla (Čičla), Dubrava, Podgrađe, Srijane, Naklice, Ostrovica (Ostrvica), Trnbusi, Zakučac, Seoca (Seoce), Gornji Dolac i Smolonje. Dobar dio tih naselja spominje se još u Sumpetarskom kartularu / Kartularu benediktinskog samostana sv. Petra u Selu – našem najstarijem izvorno sačuvanom kartularu (sastavljenom početkom 12. stoljeća), a uz to i jednom od najvrjednijih i najznačajnijih kartulara iz razdoblja hrvatskoga srednjovjekovlja.

Napomenimo da je Poljički statut – uostalom kao i Sumpetarski kartular – još u prošlom stoljeću doživio čak i izdanje na engleskom jeziku zahvaljujući Edi Pivčeviću koji je prvo

u *British–Croatian Review* (br. 11–12, sv. 4, 1977.) objavio engleski prijevod Poljičkog statuta od Alana Fergusona – *The Statute of Poljica* s komentarom J. H. Farrara i P. Bowdena (“A Legal Commentary on the Poljica Statute”) i svojom popratnom studijom (“The Autonomous Principality of Poljica”) te uz nekoliko primjera hrvatsko-ćirilčnih dokumenata u faksimilu i transliteraciji B. Zelić-Bučan (“A Few Samples of Old Croatian Cyrillic Writing”). E. Pivčević je potom uredio i englesko izdanje *Sumpetarskog kartulara: The Cartulary of the Benedictine Abbey of St Peter of Gumay (Croatia) 1080–1187* (Bristol, 1984.), u prijevodu S. J. Testera. To izdanje sadrži još i uvodne studije, faksimil kartulara te kazala.

Međutim, i puno prije toga Poljički je statut bio predmetom istraživanja stručnjaka različitih znanstvenih usmjerenja, a čemu je ponajviše pridonijelo Akademijino izdanje: *Statuta lingua Croatica conscripta – Hrvatski pisani zakoni: Vinodolski, Poljički, Vrbanski, a donekle i svega krčkoga otoka, Kastavski, Veprinački i Trsatski*, prir. Franjo Rački, Vatroslav Jagić i Ivan Črnčić (Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium, sv. 4) iz 1890. U istraživanjima su dakako prednjačili povjesničari, pravni povjesničari i filolozi te je bio preveden i na njemački, ruski i španjolski jezik. Spomenimo zanimljiv podatak da je u školskoj/akademskoj godini 1946./1947. Miho Barada, profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i tada predstojnik Seminara za narodnu historiju i pomoćne historijske nauke držao predavanja o “Hrvatima u XII. i XIII. stoljeću”, a na seminaru obrađivao “Poljički statut i rodovno uređenje”. Iduće godine temu seminara je opet ponovio.

Za bolje poznavanje i tumačenje Poljičkog statuta važno je bilo izdanje teksta Zvonimira Junkovića na suvremenom/standardnom književnom hrvatskom jeziku koji je objavljen u drugom svesku *Poljičkog zbornika* iz 1968. godine, a potom i u knjizi Miroslava Pere *Poljički statut* u izdanju splitskog Književnog kruga (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 9) 1988. Junkovićeve je suvremeni tekst nanovo publiciran i u časopisu *Poljica /Gata/* (br. 20/1995, str. 13-54). U istom je časopisu (br. 32/2007, str. 332-440) objavljen i “Poljički statut (Prijevod s pojašnjenjima manje poznatih riječi i pojmova)” Joze Novakovića Bepa. U pravno-povijesnom pak pogledu nezaobilazni su radovi Luje Margetića i Antuna Cvitanića. U vrlo korisnom priručniku o rukopisima i izdanjima statutarnog i hrvatskog običajnog prava koji su priredili Damir Karbić i Marija Karbić pod naslovom *The Laws and Customs of Medieval Croatia and Slavonia: A Guide to the Extant Sources*, a publiciran je u Londonu 2013. (University College London, School of Slavonic and East European Studies – Studies in Russia and Eastern Europe, sv. 10), Poljički statut, tj. zakonik (“The Law Code of Poljica”) predstavljan je inozemnoj znanstvenoj i stručnoj javnosti kao iznimno važan spomenik hrvatskog običajnog prava. Tu se nalazi i osnovni pregled stare, ali i recentne literature među kojima se ističu radovi Ante Laušića, Ante Nazora, Damira Karbića i dr.

Međutim, već duže vremena Poljički statut nije dostupan širem čitateljstvu u knjižnom izdanju pa su stoga Društvo Poljičana Sveti Jure iz Prika i Književni krug Split odlučili objaviti 2019. novo izdanje Poljičkog statuta (*Riječ Uredništva*, 7). Zapravo se radi o pretisku teksta Poljičkog statuta u prijevodu na suvremeni hrvatski književni jezik Z. Junkovića (*Prijevod Poljičkog statuta*, 37-95) i preuzetom izvornom tekstu statuta iz knjige M. Pere (*Izvorni tekst Poljičkoga statuta*, 97-152), ali u novom prijelomu i novom tiskarskom ruhu. Kartu Poljica koja se nalazi u ovom izdanju priredio je Vlade Zemunik. Novost je u ovom izdanju instruktivni uvod pod naslovom *Uz novo izdanje Poljičkog statuta* (9-30) koji je napisao Željko Radić, profesor pravno-povijesnih predmeta na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. U njemu se rekapituliraju osnove spoznaje o Poljičkom statutu i nanovo ukazuje na njegovu vrijednost,

ali i autentičnost. Spomenimo da je Ž. Radić obradio Poljički statut i iz vizure antikorupcijskih odredbi (u zborniku-knjizi *Suzbijanje korupcije u Hrvatskoj u srednjem vijeku*, knj. 2, ur. Zorislav Antun Petrović, Institut za kulturu i etiku i Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2016., 122-132) te i tako ukazao na važnost i aktualnost Poljičkog statuta.

Izdanje koje je pred nama – objavljeno pod uredničkim vijećem u sastavu Nenad Cambi, Radoslav Tomić, Željko Radić, Darijo Radović, Petar Rodić i Nediljko Mišerda – svakako je dobrodošlo i opravdano jer stoljetnu pisanu pravnu riječ ponovno približava svima onima koje zanima – iz bilo kojega razloga – dugotrajnost i običajnost poljičkoga kraja i njegovih ljudi te specifične pravne norme koje su u njemu regulirale svakodnevni život pojedinca i njegove ruralne zajednice.

Tomislav Galović

Pavao Ritter Vitezović, *Dva stoljeća uplakane Hrvatske / Plorantis Croatiae saecula duo*, prir. Zrinka Blažević – Bojan Marotti, Matica hrvatska, Zagreb 2019., 350 str.

Matica hrvatska u sklopu nakladničkog niza "Posebna izdanja" objavila je 2019. prijevod Vitezovićeve epa *Dva stoljeća uplakane Hrvatske (Plorantis Croatiae saecula duo)*. Djelo je s latinskog prevela te uvodnom studijom i bilješkama popratila Zrinka Blažević, dok je Bojan Marotti redigirao hrvatski prijevod, obilježio naglaske i napisao tekstološki pogovor. Kritičko izdanje latinskoga izvornika priredili su zajedničkim snagama. Riječ je o vizualno atraktivnom, čvrsto ukoričenom izdanju koje uz tekst donosi i deset reprodukcija bakroreza.

Uvodna studija, naslovljena Rađanje nacionalnoga epa: *Dva stoljeća uplakane Hrvatske* (5-21), očekivano je sadržajna i teorijski potkrijepljena. Studiju priređivačica, inače renomirana ritterologinja, započinje kontekstualizacijom nastanka djela te kratkim razmatranjem dvaju otisaka (starijeg [A] i mlađeg [B]). Stranice koje slijede donose analizu strukture spjeva te njegovih sadržajnih i poetičkih obilježja. U studiji je istaknuto da Vitezovićev odabir epa kao forme nije bio slučajan: oslanjajući se na tekovine suvremene historiografije, priređivačica ep prepoznaje kao književni oblik neupitnog naciotvornog i mobilizacijskog potencijala. Uspoređujući *Dva stoljeća uplakane Hrvatske* s poljskom vernakularnom književnošću, Zrinka Blažević *Uplakanu Hrvatsku* vidi kao reprezentativan i prepoznatljiv model povijesnoga pamćenja, jasne političke funkcije i praktične namjere. Konačno, priređivačica otvoreno razlaže i vlastitu namjeru: prijevodom ispraviti recepcijsku nepravdu koju je *Uplakana Hrvatska* pretrpjela.

Djelo se sastoji od naslovnice (22-23), posvete grofu Ivanu Ferdinandu Josipu Herbersteinu (24-29), predgovora čitatelju (30-33), samog spjeva (34-201), čija dva pjevanja ("Prvo stoljeće uplakane Hrvatske" i "Drugo stoljeće uplakane Hrvatske") broje 2768 stihova, prigodne pjesme grofu Marsigliju, koju priređivači donose u izvornom [A] (214-217) i redigiranom [B] obliku (202-205), te prigodnih pjesama koje su autoru u čast napisali zagrebački kanonici Petar Črnković (206-207) i Franjo Josip Vernić (208-209) te plemeniti gospodin Franjo Kralj (210-213). Izdanje izvornik i prijevod donosi usporedo: latinski izvornik tiskan je na lijevoj, a hrvatski prijevod na desnoj strani. Tekst spjeva popraćen je i godinama zbivanja, nalik kronici, a potkrijepljen je i fusnotama koje bilježe Vitezovićeve izmjene i intervencije te opsežnim bilješkama u kojima priređivačica donosi pojašnjenja zbivanja i ličnosti spomenutih u epu (219-293).